Autorita učitele na základní škole

Alena Dušková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Alena DUŠKOVÁ**
Studijní program:	**B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:	**Sociální pedagogika**
Téma práce:	**Problém autority v prostředí školy.**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti osobnosti a profese učitele, pojetí a členění autority, krize autority v dnešní době.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KYRIACOU, CH. Klíčové dovednosti učitele. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8.
PRŮCHA, J. Učitel. Současné poznatky o profesi. Praha: Portál, 2002.ISBN 80-7178-621-7.
VALIŠOVÁ, A. Jak získat, udržet a neztrácet autoritu. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2282-5.
VALIŠOVÁ, A. a kol. Autorita jako pedagogický problém. Praha: Karolinum, 1998.ISBN 80-7184-624-4.
VALIŠOVÁ, A., BRATSKÁ M. a kol. Relativizace autority a její dopady na současnou mládež. Praha: ISV, 2005. ISBN 80-86642-43-7.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Štefánia Kročková, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **21. ledna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 21. ledna 2010

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby [1];
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 [2];
- podle § 60 [3] odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 [3] odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.4.2010 ....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li některé za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odepírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce zpracovává téma autority učitele na základní škole. Teoretická část práce obsahuje dvě hlavní oblasti. První oblast se soustřeďuje na učitele, jeho osobnost, dovednosti, kompetence a učitelské povolání. Druhá část se zaměřuje na autoritu, její členění a typy, na vztah autority a výchovy a její krizi v dnešní době. Praktická část je výzkumem problematiky autority učitele na základní škole. Zjišťujeme, zda je autorita ovlivňována věkem, pohlavím učitele nebo předmětem, který vyučuje. Výzkum byl realizován dotazníkovou metodou.

Klíčová slova: učitel, učitelské kompetence, učitelské dovednosti, učitelské povolání, autorita, výchova, etika, svoboda, krize

ABSTRACT

This Bachelor work covers the topic of teachers' authority at basic schools. The theoretical part of the work contains two main areas. The first area concentrates on teachers, their personalities, skills, competences and the profession. The second part focuses on authority, its division and types, on relationship between authority and education, and crisis of authority in this time. The practical part is a research of teachers' authority at basic schools. We investigate if the authority is influenced by teachers' age, sex or the subject. The research was realised by a questionnaire method.

Keywords: teacher, teacher's competences, teacher's skills, profession of a teacher, authority, education, ethics, freedom, crisis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Štefánii Kročkové, CSc. za cenné rady, náměty a obětavé vedení při vypracování bakalářské práce. Dále děkuji vedení Základní školy v Hulíně za vytvoření podmínek pro realizaci výzkumu. Děkuji také rodině za trpělivost a podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Na jakou autoritu navykne dítě v osobě učitelově, tak bude posuzovat každou autoritu jinou“

T. G. Masaryk

OBSAH

ÚVOD **10**

I TEORETICKÁ ČÁST **11**

1 UČITEL **12**

1.1 POJETÍ A OSOBNOST UČITELE 12

1.2 PEDAGOGICKÝ PRACOVNÍK 13

1.3 UČITELSKÉ POVOLÁNÍ 13

1.3.1 Profesní dráha učitele 15

1.3.2 Profesní standard 16

1.3.3 Prestiž učitele 16

1.3.4 Přípravné vzdělávání učitelů 16

1.4 TYPOLOGIE UČITELE 18

1.5 KVALIFIKACE A PEDAGOGICKÁ ZPŮSOBILOST UČITELE 19

1.6 PEDAGOGICKÉ DOVEDNOSTI UČITELE 19

1.7 PEDAGOGICKÉ ZNALOSTI UČITELE 21

1.8 KOMPETENCE UČITELE 22

1.9 UČITELSKÁ ETIKA 23

1.10 KVALITNÍ A EFEKTIVNÍ UČITEL 24

2 POJETÍ AUTORITY **25**

2.1 VYMEZENÍ POJMU AUTORITA 25

2.2 TYPY AUTORITY 26

2.3 VZTAH MEZI AUTORITOU A VÝCHOVOU 28

2.4 AUTORITA UČITELE 29

2.5 KRIZE AUTORITY V DNEŠNÍ DOBĚ 31

II PRAKTICKÁ ČÁST **32**

3 VÝZKUMNÁ ČÁST **33**

3.1 VÝZKUMNÝ ZÁMĚR 33

3.2 CÍL VÝZKUMU 33

3.3 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU 33

3.4 METODA VÝZKUMU 34

3.5 ZPRACOVÁNÍ A VYHODNOCENÍ DAT 34

3.6 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU 47

3.7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI 49

ZÁVĚR **51**

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY **52**

SEZNAM TABULEK **54**
SEZNAM PŘÍLOH **55**

ÚVOD

S autoritou se setkáváme již od raného dětství. První autoritou pro nás byli rodiče, poté se přidali učitelé, kteří nás provázeli po celou dobu naší školní docházky. Čas, po který navštěvujeme různé stupně škol, tvoří značnou část našeho života. Učitelé, kteří jsou hlavními aktéry ve školním procesu, se na nás po tuto dobu snaží působit a utvářet. Jejich osobnost, postoje a názory ovlivňují náš další život. Učitelé, kteří pro nás byli autoritou, se nám vryjí do paměti a nezapomínáme na ně.

V bakalářské práci chceme zjistit, jak vnímají autoritu svých učitelů žáci 7., 8. a 9. ročníků na základní škole. Jaký mají pohled na jejich chování, vlastnosti, znalosti.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část vychází z odborné literatury a je členěna do dvou kapitol. První kapitola se zaměřuje na učitele, jeho osobnost, pedagogické znalosti, dovednosti a kompetence, na učitelskou profesi. Druhá část se zabývá samotným pojmem autorita, vztahem autority a výchovy, autoritou učitele a krizí autority v dnešní škole. Praktickou část tvoří kvantitativní výzkum, který byl realizován dotazníkovou metodou. Jeho cílem je zjistit, zda autorita učitele souvisí s věkem, pohlavím a předmětem, který vyučuje.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 UČITEL

S osobou a povoláním učitele či učitelky jsme se setkali poprvé všichni již v raném dětství a provázeli nás velkou část našeho života. Právě jejich osobnost a přístup nás ovlivnili a položili základy hned vedle výchovy v rodině. Spousta z nás považovala svého učitele za vzor. Dobrý učitel dokáže předat informace, učivo, zorganizovat si svou práci a spravedlivě hodnotit žáky.

1.1 Pojetí a osobnost učitele

Je důležité uvést, že první, kdo zahájil vědu o výchově v plné šíři, byl Jan Ámos Komenský. Principem vyučování je řád věcí, který je činný a vychovatel plní svůj úkol jen tehdy pokud zůstane nástrojem v rukou přírody (Piaget, 1958). Komenský přirovnával učitele ke slunci, protože z něho vychází a závisí na něm život školy. U osobnosti učitele zdůrazňoval:

- znát věci, které vyučuje
- profesionální připravenost
- pozitivní vztah k učitelství

Nyní si ukážeme několik pohledů odborné literatury na osobnost učitele.

Osobnost učitele se formuje po celý jeho život. Vyznačuje se především psychickými předpoklady. Pedeutologie spatřuje pro osobnost učitele několik důležitých determinantů. Je to psychická odolnost, flexibilita, schopnost alternativního řešení situací, osvojování si nových poznatků, sociální empatie a komunikativnost. Opakovaně je zmiňován pedagogický optimismus (Dytrtová, Krhutová, 2009).

„ Učitel je člověk, který soustavně odborně vzdělává a vychovává děti, mládež nebo dospělé. Učitel je rozhodující složkou ve výchovném procesu – je jeho iniciátorem a organizátorem“ (Holoušová, 2008, s. 163).

„Jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je nezbytná pedagogická způsobilost. Učitel spoluvytvá-

ří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnost žáků, řídí a hodnotí proces učení“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 261).

Definice učitele obsahuje ještě další termíny, které se týkají této profese, jako je pedagogický pracovník a učitelské povolání. Nejdříve se dotkneme definice a uplatnění pedagogického pracovníka, která jasně vymezuje tuto oblast.

1.2 Pedagogický pracovník

Pedagogické pracovníky ustanovuje zákon č. 563/2004 Sb. a řadí zde ty, kteří vykonávají přímou vyučovací, výchovnou, speciálně pedagogickou a pedagogicko-psychologickou činnost a to tak, že přímo působí na vzdělávaného a tím dochází k výchově a vzdělávání. Dále se jedná o zaměstnance státu a zaměstnance škol a školských zařízení, které jsou v rejstříku škol a školských zařízení. Pedagogickým pracovníkem je také zaměstnanec vykonávající pedagogickou činnost v zařízeních sociální péče (http://www.aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf).

Každý pedagogický pracovník musí splnit kritéria stanovená zákonem. Musí být bezúhonný, způsobilý k právním úkonům, zdravotně způsobilý, pro svou pedagogickou činnost musí mít odbornou kvalifikaci a znalost českého jazyka.

Podle zákona patří mezi osoby vykonávající přímou pedagogickou činnost učitelé, vychovatelé, speciální pedagogové, pedagogové volného času, vedoucí pedagogičtí pracovníci, asistenti pedagogů, psychologové a trenéři.

Zákon o pedagogických pracovnících definuje varianty možných studií v oblasti pedagogických věd k získání odborné kvalifikace jednotlivých typů učitelů, vychovatelů aj.

1.3 Učitelské povolání

Pojem učitelské povolání by každý z nás pravděpodobně definoval zcela odlišně. Jeho obsah závisí na typu školy, vyučovacích předmětech a metodách jejich výuky. V první řadě je povolání učitele posláním a životním postojem. Práci učitele ovlivňují poměry ve společnosti.

Povolání učitele je spojeno se zprostředkováním znalostí, dovedností a návyků žákům a také působení na jejich chování a cítění.

Učitelská profese má podle Průchy (2002) několik specifik a je nutné na ni nahlížet s několika pohledů:

- pohled z hlediska činnosti, kterou učitel vykonává
- hledisko podle druhu vzdělávací instituce, ve které učitel pracuje
- hledisko podle funkce, kterou učitel ve škole zastává
- objektivní předpoklady tedy sociální, ekonomické a politické prostředí, ve kterém učitel svou profesi uskutečňuje
- odlišné úseky v profesní dráze jednotlivých učitelů
- hledisko odborné přípravy na povolání učitele

Učitelské povolání se vyznačuje ještě dalšími charakteristikami:

1. Činnost učitele vychází ze systematické pedagogické teorie.
2. Podmínkou výkonu učitelské profese je studium na vysoké škole.
3. Potřeba společnosti vychovávat a vzdělávat mladou generaci, se kterou souvisí autorita učitelů.
4. Za účelem rozvoje norem profesního chování učitelů a budování jejich stavovské cti existují profesní asociace učitelů.
5. Profesní etika vztahů mezi učiteli a žáky, učiteli a rodiči, učiteli a společností (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

Podle Čápa (2001) je profese učitele psychologicky náročná a různorodá. Učitel má žáky vzdělávat, tedy předávat jim vědomosti, dovednosti, činnosti daného oboru a způsoby myšlení. Dále pak má vychovávat, tedy podněcovat postoje, zájmy, charakter žáků. Z těchto dvou momentů vyvstává pro učitele několik úkolů:

- mít zvládnutý svůj obor a dále se v něm zdokonalovat

- rozvíjet metody a způsoby myšlení při poznávání žáků a účelně na ně působit
- starat se o pomůcky do vyučování a didaktické přístroje
- komunikovat s žáky, jejich rodiči, kolegy a nadřízenými, osvojovat si sociální dovednosti
- řídit vlastní činnost, činnost žáků ve třídě a dalších skupinách, vedení zájmových kroužků
- účast na kulturním a sportovním dění ve škole i v rámci obce
- pečovat o své zdraví tělesné a duševní, být pro žáky vzorem zralé osobnosti

Starší literatura zastoupená Pařízkem (1988) zmiňuje vliv společenské komunity na práci učitele. Názory rodičů, dětí a veřejnosti na školu působí na práci učitele i na celou výchovně vzdělávací činnost školy. Učitel jako osobnost dokáže na druhou stranu ovlivňovat okolní prostředí. Místní komunita předpokládá také specifické chování učitele v jeho volném čase.

Současný vývoj nám tedy ukazuje nutnost nového pojetí učitelské profese, které má být uskutečněno na základě změn v oblasti kompetencí a rolí učitelů, modernizaci učitelského vzdělávání. Pomoci by tomuto trendu měla profesionalizace učitelské profese. Profesionalizace se dotýká větší působnosti učitele, jeho účasti na socializaci a kultivaci dětské osobnosti, odpovědnosti za děti a výsledky učení. Učitel by měl umět komunikovat s kolegy, rodiči a dokázat obhájit pojetí své práce (Spilková, 2004).

1.3.1 Profesní dráha učitele

Každý učitel během své profese prochází různými vývojovými etapami. Dá se předpokládat, že čím je učitel zkušenější, tím by jeho práce měla být kvalitnější. Profesní dráhy dělíme:

- volba učitelského povolání
- profesní start – učitel začátečník
- profesní adaptace – první roky praxe učitele
- profesní stabilizace – zkušený učitel

- profesní vyhasínání – vyhoření (Průcha, 2002)

1.3.2 Profesní standard

Každá profese v naší republice má jasně daný profesní profil, aby byly určeny kompetence jednotlivých pracovníků nutné pro kvalitní výkon jejich práce. Výjimku tvoří učitelské povolání.

Podle Vašutové (2004) pomůže profesní standart vymezit učitelství jako expertní profesi, profesní a kariérní růst, přípravné a další vzdělávání, dále počet a kvalitu pracovního výkonu a tím připravit podmínky pro stanovení platů, uložit státu odpovědnost za profesionalizaci učitelů a jejich hodnocení.

V této problematice je důležité propojení profesní kompetence, profesního standardu a kvality učitelů. Profesní standart určuje kompetence neboli způsobilosti učitele pro jeho práci a upřesňuje kvality učitele. Profesní standart by měl zastřešit komplexně učitelskou profesi (Vašutová, 2004).

1.3.3 Prestiž učitele

S povoláním učitele úzce souvisí sociální status, prestiž a jeho role ve společnosti. Mluvíme o váženosti učitelského povolání. Podle výzkumů prestiže jednotlivých povolání má učitelská profese v našich zemích vysokou prestiž a stabilní postavení v žebříčku jednotlivých profesí. Stojí v řadě hned za lékaři, vědci a vysokoškolskými učiteli. Samotní učitelé však hodnotí své povolání poměrně skepticky. Důvodem je sebepodceňování a nízké sebevědomí učitelů, kdy výsledky práce učitele nejsou hmatatelné a viditelné ihned. Výkon učitele by se měl vztahovat k výchovným a vzdělávacím procesům, ne pouze k výsledkům. Patří zde také nízké platy (Průcha, 2002).

1.3.4 Přípravné vzdělávání učitelů

Přípravnému vzdělávání učitelů je věnována značná pozornost odborníků i veřejnosti. Kvalitní příprava učitelů je předpokladem dobré školní výuky a tím vzdělanosti celého národa. (Průcha, 2002).

U nás dosáhnou kvalifikace učitelé primárních, sekundárních a speciálních škol po ukončení vysokoškolského studia na pedagogických fakultách nebo dalších fakultách českých vysokých škol.

Podle Průchy (2002) existují dva modely přípravného vzdělávání učitelů:

1. Souběžný model – současně se studují předměty obecného zaměření a zvolené aprobační předměty, dále pedagogické, didaktické a psychologické disciplíny. Během tohoto studia probíhá také praktický výcvik. Tento model je zažitý v naší republice a většině zemí EU.
2. Následný model - nejdříve se studuje určitý vybraný obor a teprve potom následuje pedagogické studium, praktický výcvik probíhá až na závěr studia ještě před získáním kvalifikace. Model je využíván v Německu.

Objevuje se sice často kritika tohoto vzdělávání, ale rovněž tendence a plány na zlepšení situace. Šimoník (In Průcha, 2002) vidí chybu hned při výběru studentů učitelství. Bylo by dobré zavést talentové zkoušky, kdy uchazeč potvrdí své schopnosti pro povolání učitele. Dále také požadavek na praxi s mládeží např. ve volnočasových aktivitách.

Spilková (2004) uvádí, že se při vysokoškolské přípravě učitelů v současné době zdůrazňuje pedagogická, pedagogicko-psychologická a didaktická příprava. Snaží se připravit tzv. reflektivního praktika, který se opírá o teoretické znalosti a pomocí praktických zkušeností a sebereflexe odkrývá a řeší pedagogické problémy.

Podle Vašutové (2004) však výzkumy ukazují, že je výuka budoucích učitelů zaměřena jen na přenos informací, metody výuky nejsou účinné, neodpovídá poměr mezi teorií a praxí, jsou opomíjeny procesy a teorie učení studentů, studium je pojato akademicky a tím nepřipravuje na reálnou profesi. Studenti se díky tomu snaží pouze o formální plnění úkolů a návyky z vysokoškolského studia si odnášejí do své nové praxe.

Absolventi pedagogických fakult často nenastoupí na místo učitele. Důvodem jsou nízké platy a téměř žádný postup v profesním žebříčku. Pokud ano, začínající učitelé musí překonávat hned několik překážek ve své práci. Je to neukázněnost, agresivita a neúcta žáků. Nepochopení starších kolegů pro změny a inovace, malá podpora od vedení škol (Vašutová, 2004).

1.4 Typologie učitele

Typologie učitelů se řídí podle různých hledisek. Měla by vycházet z výchovného stylu, vztahu k žákům, způsobů prezentace učiva, vztahu učitele ke kurikulu, sebepojetí učitele aj.

Odborná literatura uvádí Lehmannovo dělení (In Kohout, 2007), které vychází z historické podmíněnosti a vývoje lidské společnosti. Rozlišuje typ aristokratický, který zdůrazňuje rozvoj tělesných vlastností, typ filozofický umírněný, nebojovný, dále pak typ měšťanský, který vidí sociální roli učitelského povolání a typ vzdělaného učitele, který vede žáky k vědeckému poznání.

K nejpoužívanějším dělením patří typologie podle Caselmanna, která rozlišuje učitele:

Logotrop – učitel je soustředěn na obsah předmětu a klade důraz na vyučovací stránku ve vztahu učitele a žáka

Paidotrop – zaměření na žáka a jeho vývoj a formování

Dále ještě dělí pedagogy na autoritativní a demokratický typ (Kohout, 2007).

Klasická typologie Caselmanna pozbývá v dnešním měnícím se kontextu učitelské profese na platnosti. Proto bychom zmínili novodobou typologii vytvořenou z empirického výzkumu uskutečněného na Slovensku, která obsahuje vztah učitelů ke škole, žákům a profesi samotné (Vašutová, 2004).

Beňo (In Vašutová, 2004) uvádí následující typologii:

- plačky – učitelé, kteří si stěžují na stav školství a své profese, nevěří nikomu, jsou nejistí, neefektivní v práci, nemají vlastní názory
- ignoranti – učitelé, kteří budí dojem, že jim je všechno jedno, ale své ignorantství většinou předstírají
- fanatici, nenapravitelní idealisti – milují děti a svou práci, současný stav školství nechtějí neustále kritizovat, věří v lepší budoucnost, jsou obětaví
- tandemisti – bezzásadoví, bezohlední, nemají vlastní názor a přidají se vždy k těm, kteří zastupují nejsilnější proud ve školství

- aristokrati – tvořiví, přemýšliví, cílevědomí, mají přirozenou autoritu u žáků i rodičů, jsou vzorem, jejich práce je efektivní, vzdělávají se, stojí si za vlastními názory, kolegové jim často závidí
- podnikatelé – práce ve škole je pro ně až na druhém místě, angažují se v politice, podnikání
- zběhové – bývalí učitelé, kteří se nevyrovnali s požadavky na profesi, a odměňováním

1.5 Kvalifikace a pedagogická způsobilost učitele

Kvalifikaci tvoří formální vzdělání a zkušenosti a poznatky získané při výkonu povolání. Pedagogickou způsobilostí se rozumí vědomosti a dovednosti z oblasti pedagogiky, didaktiky a psychologie, které jsou získány studiem učitelského zaměření (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

Pařízek (1988) rozděluje způsobilost učitele následovně:

- odborná způsobilost – pedagogická, didaktická, psychologická příprava
- výkonová způsobilost – fyzická a psychická zdatnost zvládat pracovní vypětí
- osobnostní způsobilost – charakter, vůle, sociální zralost
- společenská způsobilost – morální vlastnosti učitele
- motivační způsobilost

1.6 Pedagogické dovednosti učitele

Pro kvalitní práci učitele je důležité jednak vědět, co žáci pro učení potřebují, ale také umět tuto skutečnost dokázat uskutečnit.

Podle Kyriacou (2004) je ke zlepšení učitelských dovedností zapotřebí rozvíjet způsoby přemýšlení a rozhodování o výuce, aby bylo možné tato rozhodnutí provádět v praxi. Zaměřují se na uskutečnění konkrétního cíle, berou do kontextu konkrétní prostředí, osvojují se cvikem a praxí, je důležité jejich přesné a citlivé provedení.

„Pedagogické dovednosti můžeme definovat jako jednotlivé logicky související činnosti učitele, které podporují žákovo učení“(Kyriacou, 2004, s. 20).

Pedagogické dovednosti se týkají řešení problémů během vyučování a mají co nejlépe uskutečnit cíle výuky. Tyto dovednosti mají tři znaky:

- vědomosti, které obsahují učitelovy znalosti oboru, žáků, vyučovacích metod, kurikula a dalších okolností, které ovlivňují vyučování
- rozhodování, které obnáší rozhodování a uvažování během vyučování, přípravy na něj i po něm
- činnost učitele, která pomáhá učení žáků (Kyriacou, 2004)

„Obecně lze základní pedagogické dovednosti, které přispívají k úspěšnosti vyučování, identifikovat a popsat takto:

1. *Plánování a příprava: dovednosti podílející se na výběru výukových cílů dané učební jednotky (vyučovací hodiny), na volbě cílových dovedností (výstupů), které mají žáci na konci hodiny zvládnout, a dovednosti volit nejlepší prostředky pro dosažení těchto cílů.*
2. *Realizace vyučovací jednotky (hodiny): dovednosti potřebné k úspěšnému zapojení žáků do učební činnosti, obzvláště ve vztahu ke kvalitě vyučování.*
3. *Řízení vyučovací jednotky (hodiny): dovednosti potřebné k takovému řízení a organizaci učebních činností během učební jednotky, aby byla udržena pozornost žáků, jejich zájem a aktivní účast na výuce.*
4. *Klima třídy: dovednosti potřebné pro vytvoření a udržení kladných postojů žáků vůči vyučování a jejich motivace k aktivní účasti na probíhajících činnostech.*
5. *Kázeň: dovednosti potřebné k udržení pořádku a k řešení všech projevů nežádoucího chování žáků.*
6. *Hodnocení prospěchu žáků: dovednosti potřebné k hodnocení výsledků žáků aplikované jak při formativním hodnocení (tedy hodnocení s cílem napomoci dalšímu vývoji žáka), tak při hodnocení sumativním (tedy vedení záznamů a formulaci zpráv o dosažených výsledcích).*

7. *Reflexe vlastní práce a evaluace (sebehodnocení): dovednosti potřebné pro hodnocení (evaluaci) vlastní pedagogické práce s cílem ji v budoucnu zlepšit“* (Kyriacou, 2004, s. 23).

Každá z uvedených oblastí pedagogických dovedností spolu navzájem souvisí a ovlivňuje se. Každý učitel by se měl snažit monitorovat a dále rozvíjet své dovednosti, popřípadě být nápomocen při rozvoji u svých kolegů. Kvalita dovedností závisí hlavně na osobnosti učitele, jeho vlastnostech, schopnostech a motivaci. Při rozvíjení dovedností učitele hraje významnou roli sebereflexe. Učitel má možnost si uvědomit, rozebrat a zhodnotit osobní poznatky při řešení problémů, při kterých dovednosti použil.

1.7 Pedagogické znalosti učitele

Pedagogické znalosti patří do základní terminologie v učitelském vzdělávání. Jejich vymezení v literatuře není úplně jednoznačné. Často se dělí na pedagogické znalosti teoretické a praktické, které se prolínají. Pedagogické znalosti jsou pedagogické poznatky získané učitelem a uplatňované v praktických pedagogických situacích (Švec, 2005).

Jak uvádějí Winne, Butler (In Švec, 2005) existuje několik druhů pedagogických znalostí, které dělíme na základě následujících hledisek:

Z hlediska formy:

- deklarativní znalosti - pojmy, fakta, teorie
- procedurální znalosti - vědomosti o postupech učitele v konkrétních situacích

Z hlediska jejich uvědomění si subjektem:

- explicitní znalosti – ty, které si učitel uvědomuje a může je volně pozorovat další subjekt
- implicitní znalosti – působí na jednání učitele v praxi, přestože si je subjekt téměř neuvědomuje, jsou skryté

Z hlediska jejich zaměření:

- sociokulturní znalosti – týkají se kultury školy a třídy

- obsahové znalosti – patří zde znalosti o školním kurikulu, hodnocení žáků, metodách výuky aj.
- metakognitivní znalosti – zahrnují znalosti o osobním pedagogickém jednání, znalost sebe sama

„Hlavním zdrojem pedagogických znalostí studentů jsou jejich autentické zkušenosti“ (Švec, 2005, s. 56). Autor se domnívá, že pedagogické znalosti nemůže student ani učitel získat pouze prostřednictvím literatury nebo přednášek, ale musí hlavně vyzrát jako osobnost. Důležité je, aby dokázal efektivně jednat v rozmanitých pedagogických situacích.

1.8 Kompetence učitele

„Kompetence učitele - soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 103-104).

Tato definice zahrnuje jednak kompetence získané učením a kompetence dané geneticky. Můžeme je také pojmenovat jako kompetence profesní a kompetence osobnostní. Profesní kompetence zahrnují výkon profese a její obsah, řídící, komunikativní a další kompetence. Osobnostními kompetencemi jsou tvořivost, zodpovědnost, schopnost práce v týmu, umět řešit problémy aj.

Tématem učitelských kompetencí se zabývá celá řada autorů a většinou každý z nich přidává k základním kompetencím ještě své návrhy. Například Švec uvádí (In Průcha, 2002) navíc metodologickou kompetenci a kompetenci informační a informatickou.

Podle Vašutové (2004) tvoří učitelské kompetence následující body:

- kompetence oborově předmětová – znalosti a dovednosti z aprobačních oborů, metodologie
- kompetence obecně pedagogická – procesy, prostředky a podmínky výuky
- kompetence didaktická a psychodidaktická – výběr učiva, styly učení, projektování a hodnocení výuky

- kompetence diagnostická a intervenční – diagnostika projevů a výkonů žáků, také faktorů majících vliv na výsledky žáků a řešení různorodých výchovných situací
- kompetence manažerská a normativní – organizování učebních a mimovýukových činností žáků
- kompetence sociální, psychosociální a komunikativní – umění jednat v náročných situacích, orientovat se v sociálních vztazích, podporovat klima třídy, vést komunikaci s žáky, rodiči a kolegy
- kompetence profesně a osobnostně kultivující – přehled v oblasti společenského a kulturního dění, chápat historické a globální souvislosti, utvářet hodnotový systém žáků

Autorka řadí k těmto kompetencím ještě psychickou odolnost a fyzickou zdatnost, dobrý zdravotní stav a mravní bezúhonnost.

Kompetence učitele jsou souborem profesních kvalit, který obsahuje znalosti, dovednosti, zkušenosti, postoje a osobnostní předpoklady, které jsou propojené a musí být chápány v celku. Definice kompetencí je důležitá pro profesionalizaci učitelů, jejich hodnocení a identitu (Vašutová, 2004).

1.9 Učitelská etika

Většina povolání má stanovený svůj etický kodex, který slouží jako nástroj při dodržování platné morálky a mravní normy představují jistý ideál. Učitelství ovšem nemá oficiální etický kodex.

Učitelská etika je spojována s učitelskou tradicí a osobností učitele. Osobní kvality se projevují osvojenými etickými zásadami učitele. Předpokládá se, že učitel je mravně vyspělý člověk.

Při výkonu profese učitele se jeho etika projevuje láskou k dětem, pozitivním náhledem na život, uměním motivovat, komunikovat, jednat a řešit problémy, empatií, tolerancí, trpělivostí, spravedlností, tvořivostí, sebeovládáním, dodržováním pravidel (Vašutová, 2004).

„Etické chování učitelů je součástí kultury školy a v tomto prostředí se stává pro učitele skutečným společenským závazkem. Ve výchovné a vzdělávací praxi je etické chování učitelů integrováno v pedagogických činnostech, a proto se setkáváme v odborné literatuře s koncepty kultura vyučování, kultura učení (Vašutová, 2004, s. 41).

Do profesní etiky můžeme zahrnout smysl pro odpovědnost a povinnost.

Učitel je odpovědný za žáky, za školu, za průběh vyučování a jeho patřičnou úroveň, za spolupráci s rodiči, za administrativu a za sebe sama. Učitel je také odpovědný společnosti, rodičům a vlastnímu svědomí (Podlahová, 2007).

K etickým povinnostem učitele patří pomoc žákům při nacházení jejich existence v dnešním světě, aby dokázali být samostatní, šťastní, uměli si dávat a plnit úkoly a skloubili své představy a cíle s okolnostmi a cíli společnosti (Podlahová, 2007).

1.10 Kvalitní a efektivní učitel

Všechny body, které jsme zmínili, tedy učitelské kompetence, dovednosti, profesní standardy, přípravné vzdělávání učitelů mají vliv na efektivní práci a kvalitu učitele.

Definice kvality učitele neexistuje, a proto je obtížné určit, co lze považovat za kvalitní.

Efektivního učitele popisuje Minor (In Vašutová, 2004) na základě výzkumu, kde měli začínající učitelé uvést znaky kvality učitele. Seřadili je následujícím způsobem:

- orientace na žáky – laskavost, podpora a láska k žákům
- dobrý manažer třídy a chování žáků – přirozená autorita učitele, umění vést
- kompetentní vyučující – tvořivý přístup k vyučování, umění žáky zaujmout
- etický – čestný a spolehlivý učitel
- znalý předmětu – kvalitní vysvětlení učiva daného předmětu
- entusiastický ve vyučování – učitel má nadšení a cit pro vyučování
- profesionální – učitel jde příkladem, dobrá disciplína a komunikace

2 POJETÍ AUTORITY

Autorita je velmi účinný fenomén – prostředek, který slouží lidstvu k udržení přirozeného řádu věcí. Každá kultura, společnost a živý organismus funguje správně, jen když je uspořádaný do určitého řádu. Pokud dojde k jeho narušení, nastává disharmonie a problémy. Autorita přirozeného řádu je natolik velká, že se jí musí podřídit vše. Tato autorita pomáhá člověku udržovat přirozený pořádek v činnosti. Autorita se jeví jako lidská zkušenost a moudrost. Pouze to, co se během vývoje ukázalo jako fungující, správné a moudré, dostalo punc autority (Sawicki, Končal, 2005).

Během svého života jsme ovlivňováni společností a kulturou, ve které žijeme. Jsme součástí vztahů s ostatními lidmi, kteří na nás působí, ovlivňují naše postoje, názory a myšlenky. Mnozí z nich jsou pro nás autority a vzory.

Latinské slovo auctoritas znamená podporu, záruku, jistotu, spolehlivost, hodnověrnost. Slovo auctor označuje podpůrce, vzor, příklad, napomahatele. S pojmem autorita jsou často spojována slova vliv, kompetence, dominance a řízení. Autorita představuje pozitivní hodnoty a význam ve společnosti a základ jejího fungování. Během vývoje je však autorita spojována s pojmem moci. K moci patří strach, který je zdrojem agresivního jednání (Vališová, 2008).

Asi každý z nás někdy pocítil rozporuplný vztah k autoritě. Na jedné straně po ní lidé volají, na druhé straně je odmítána. Pokud potřebujeme pocit bezpečí, jistoty, pomoc při dosažení našich cílů nebo být vedeni jsme ochotni autoritu akceptovat. Odmítavý postoj přichází, pokud se cítíme omezováni v naší svobodě, rozhodování, osobní nezávislosti. Lidé k autoritě přistupují na základě svých potřeb a přání. Proto existuje neustálý kompromis mezi autoritou, svobodou a vlastní odpovědností (Vališová, Šubrt, 2004).

2.1 Vymezení pojmu autorita

Definice autority není jasně vymezena, existují odlišné názory a formulace. Známe autoritu osobní, pravou, přirozenou, mocenskou, vladařskou, úřední. Dále mluvíme o autoritativním chování, což představuje autoritu dospělých, rodičů a starších, o autoritě učitele, nadřízených a v neposlední řadě o autoritativním a autoritářském stylu výchovy, také o autoritářské osobnosti a o antiautoritativní pedagogice (Vališová, 2008).

Podívejme se na vnímání autority pohledy jednotlivých autorů.

„Autoritou obvykle míníme jednu z uvedených věcí:

- *všeobecně či lokálně uznávanou vážnost, vliv, úctu, obdiv, respekt*
- *obecně uznávaného odborníka, vlivného činitele*
- *mocnou instituci, úřad a související entity (stát, věda, státní symboly, právo a zákon, policii aj.)“* (Vališová, 2008, s. 17).

Podle Kučerové (1999) je autorita antropologická konstanta, která se podílí na pravidlech skupinového života, řádu skupiny, spolupodmiňuje její biologické přežití, rozvoj jedinců a předávání zkušeností z generace na generaci.

„Autorita je legitimní moc. Moc uplatňovaná v souladu s hodnotami těch, kdo jsou ovládáni, jim přijatelnou formou, která si získala jejich souhlas“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 23).

Autorita je také sociálním vztahem, vztahem mezi osobami, kdy jedna je nositelem autority a druhá jejím příjemcem. K vlastnostem autority patří její relativnost, kdy jedinec získává autoritu v určitém časovém období vůči konkrétním skupinám a lidem. Další vlastností je asymetričnost autority. Její nositel vytváří vztah nadřízenosti a podřízenosti (Vališová, 1998).

2.2 Typy autority

Podle Vališové (2008) existují následující typy autority a kritéria členění:

Genetické kritérium:

- autorita přirozená - skládá se z vrozených osobnostních rysů, profesních dovedností nositele, ovlivňuje ji také temperament
- autorita získaná – je ovlivněna výchovou a individuálním cílevědomým úsilím

Sociální kritérium:

- autorita osobní – představuje přirozený vliv, který vychází z individuálních vlastností, schopností a dovedností jedince
- autorita poziční – jde o míru vlivu získanou postavením v systému organizace
- autorita funkční – znamená vliv, který plyne ze splnění úkolu, z kvality výkonu v určité roli nebo funkci
- autorita formální – nebere ohled na konkrétního jedince a jeho osobnostní vlastnosti, ale týká se vlivu postavení a činnosti v organizační hierarchii instituce
- autorita neformální – jejím předpokladem jsou lidské a odborné kvality jedince
- autorita skutečná – podřízení jsou vstřícní k pokynům, dodržují daná pravidla, pracovní skupiny jsou trvalé a soudržné i v zátěžových situacích
- autorita zdánlivá – existuje pouze částečné uznání, projevuje se nedůvěra a neochota podřízených spolupracovat

Kritérium podle typu osobního vkladu:

- autorita statutární – je totéž co autorita formální nebo poziční
- autorita charismatická – jde o sílu osobnosti, zdravé sebevědomí, komunikativní dovednosti, laskavost, takt
- autorita odborná – je dána profesními znalostmi a dovednostmi
- autorita morální – odráží náš poctivý a odpovědný přístup k sobě, k ostatním lidem a k okolnímu světu

Kritérium podle nositele v dějinném vývoji:

- autorita rodičovská, autorita silnějších, autorita panovníků, autorita starších, autorita náboženská, autorita úřední, autorita vědecká aj.

Podle Vališové (2008) nám toto rozdělení typů autorit ukazuje, že nejdůležitější pro nositele autority je jeho osobnost a kvality. Za zdroje autority můžeme považovat naše vědění, postavení a osobní kouzlo. Dále z členění vyplývá, že žádný jedinec nestojí ve společnosti sám, ale je součástí společenských vztahů a prostředí. Jedinec a sociální prostředí jsou spolu ve vzájemné interakci. Aby vztahy mezi lidmi byly pozitivní, je důležitá správná komunikace.

S tím souvisí, že člověk, kterého považujeme za autoritu je vnitřně vyrovnaný, klidný a s nadhledem. Je pro něho typická důslednost, vytrvalost, flexibilita. Přirozenou autoritu posiluje a rozvíjí profesionální a odborná úroveň, dobrá komunikace, umět předcházet konfliktům, být přísný a důsledný, ovládat své city, umět pochválit. K oslabování autority přispívá nespravedlnost, nedůslednost, neznalost, nedodržení slibů, nerozhodnost, nízké sebevědomí, nejistota, nadřazenost, manipulativní chování (Vališová, 2008).

2.3 Vztah mezi autoritou a výchovou

Výchova je procesem socializace a řídí se potřebami společnosti. Problematikou autority a výchovy se zabýval Rousseau, který požadoval přirozenou výchovu. Dospívajícího člověka je potřeba bránit před špatnými vlivy, aby se mohl přirozeně rozvíjet. Marie Montessori podobně jako Rousseau, zastává názor, že každé dítě má v sobě předpoklady a síly pro vlastní rozvoj a dospělí nevhodnou péčí a direktivním přístupem těmto silám brání. Zakladatel pragmatické pedagogiky John Dewey vidí ve výchově rozvoj osobnosti dítěte, jeho odpovědnosti a vůle (Kachlík, 2005).

Z hlediska odborné literatury potřebuje každé dítě pro svůj zdravý a přiměřený vývoj autoritu. Během zrání působí na dítě různé psychické síly, např. strach, zklamání, úzkost, nadšení aj. a neumí se s nimi samo vyrovnat. Právě v těchto situacích potřebuje autoritu ať už lidskou, duchovní nebo psychickou pro zvládnutí dané situace (Sawicki, Končal 2005).

Výchova a autorita vycházejí ze stejného základu. Autorita obsahuje hodnoty a normy společnosti a to jak jsou chápány a uplatňovány závisí na výchově, stylech výchovy rodičů, jejich postojích a na vztazích rodičů a dětí. Výchova a autorita od sebe nesmí být odděloványy.

Vališová (2007) popisuje vztah mezi výchovou a autoritou ze tří rovin, které jsou spolu propojeny a jsou na sobě závislé:

- makrosociální – jde o vztah autority a výchovy ve společnosti, o normy a hodnoty rodiny, školy a společnosti
- mikrosociální či interindividuální – zahrnuje hodnoty, normy jednání, zásady a pravidla v rodině nebo ve škole, každodenní aktivity mezi pedagogy a žáky
- intraindividuální – zabývá se tím, jak se děti učí normám a hodnotám od druhých, čím jsou ovlivňováni, jak je směřován vývoj jejich osobnosti, charakteru a jednání

Je důležité se zamyslet nad tím, jaké morální a hodnotové vzory dětem nabízíme, k jakým cílům je vedeme, jaké podmínky jim vytváříme pro rozvoj. Jak rodina a škola podporuje roli učitele? Jsou děti schopny samostatně řešit problémy, překonávat překážky a neúspěchy, správně komunikovat? V praxi vidíme, že dětem chybí emocionální blízkost, porozumění, zázemí, cítí se bezmocně, omezeně, osaměle.

2.4 Autorita učitele

Mezi důležité dospělé osoby, které se podílejí na rozvoji dítěte, patří v rodinném prostředí rodiče a ve školním prostředí učitelé. Osobnost učitele, jeho vlastnosti a dovednosti se podílí na rozvoji samotných žáků (Gillernová, 2005).

Podle Pettyho (2004) je vztah mezi učitelem a žákem založen na vzájemném respektu. Tento vztah vzniká postupně a na počátku by měl učitel dosáhnout pozice moci na základě své formální autority. Žáci musí pochopit, že jeho autorita je legitimní a nezbytná. Tento formální vztah dává učiteli právo na poslušnost žáků při práci i v chování, právo na ticho, pokud učitel mluví. Důležité je nepromarnit první dojem. Je dobré působit klidně, sebevědomě, vyrovnaně kráčet pevným krokem. Formální autoritu lze posilovat také neverbálně. Především očním kontaktem s žáky, tónem hlasu. Teprve později přechází formální autorita k osobní autoritě učitele, kdy žáci sami chtějí vyhovět požadavkům učitele.

Řekněme si několik zásad pro vytvoření osobní autority učitele:

- projevit opravdový zájem o každého žáka, chválit a ocenit žákovu osobní aktivitu
- vymezení jasných pravidel, jejich důsledné a spravedlivé uplatňování
- oslovovat žáky jménem
- používat v komunikaci s žáky slova „prosím“ a „děkuji“
- nezesměšňovat žáky
- trpělivost (Petty, 2004)

Dobrý vztah s žáky je nejlepší odměnou pro učitele.

Naopak Vališová (1999) vidí kombinaci formální a neformální autority jako základ pro správný rozvoj osobnosti dítěte, kladný vývoj jeho charakteru, mravnosti a odpovědnosti. Co tedy ovlivňuje, že má učitel respekt a uznání? Jsou to odborné kvality, osobnostní rysy, výsledky práce, také vnější vzhled a upravenost. K tomu je ovšem nutné připojit ještě dovednosti komunikační.

V souvislosti s autoritou učitele je nutné se zmínit o sociálních dovednostech. Jde o poznávání a posuzování sebe a ostatních lidí, umění s nimi jednat, takt, umění správně se rozhodnout a objektivně hodnotit. To, do jaké míry si dospívající člověk osvojí sociální dovednosti, má vliv na jeho sebeúctu, utváří jeho odpovídající sebepojetí, což má kladnou zpětnou vazbu na vztah k dospělým (Vališová, 1999).

Od učitele se v rámci jeho sociální role očekává zprostředkování vědomostí a vytvoření a udržení spolupracující atmosféry a pořádku.

Pařízek (1988) chápe autoritu jako pravomoc učitele k plnění společenských úkolů. Má možnost rozhodnout o tom co a jakým způsobem se žáci učí, hodnotí je, odměňuje i uděluje sankce. Tato pravomoc učitele je oprávněná, protože má vůči žákům, rodičům a společnosti odpovědnost. Druhou částí autority je přijetí učitele žáky z vlastního přesvědčení na základě jeho chování a jednání.

Autorita souvisí úzce také s motivací a napodobováním. *„ Základem je snaha žáků napodobit učitele v těch vlastnostech, které sami nemají, ale chtěli by mít. Snaha po napodobe-*

ní, spojená s obdivem, je i základem autority, kterou u malých dětí mají starší děti a dospělí (Pařízek, 1988, s. 106).

2.5 Krize autority v dnešní době

Podmínky pro vznik přirozené autority jsou dodnes zachovány v prostředí rodiny a školy. S autoritou úzce souvisí vztah k hodnotám, tedy čemu dáváme v životě přednost a jakým způsobem toho dosahujeme. Žebříček hodnot ovlivňuje v první řadě výchova v rodině a prostředí, ve kterém žijeme a také hodnotová orientace společnosti. Není ovšem samozřejmostí, že ten, kdo má moc, má i autoritu.

V procesu socializace je přirozené, pokud mladá generace nachází autority ve starších generacích. Je tomu tak i u dnešní mládeže? Současná generace se vyznačuje výraznou kritičností vůči starším generacím. Je to způsobeno několika fenomény. Oproti starším generacím má zkušenosti s drogami, existenčním strachem z nezaměstnanosti, zkušeností otevírání se sociálního spektra především o evropskou dimenzi. Největším rozdílem je přesun života mládeže do počítačového světa a virtuální reality. Nesmíme také zapomenout na obrovský vliv mediální manipulace (Sak, 2005).

Dnešní doba je charakteristická odmítáním autority a všeho co souvisí s pojmy řád, pravidla, povinnost a disciplína. Autorita je zaměňována a spojována se využíváním a zneužíváním moci, kdy síla moci a nátlak přichází tam, kde chybí důvěra a dobrovolný respekt. (Vališová, 2008).

Současná společnost zdůrazňuje hodnoty svobody a demokracie a devalvuje hodnotu autority. Díky tomu se dítě rozvíjí nekontrolovaně a posiluje si svoje ego. Ego současného člověka je natolik velké, že nabyl přesvědčení, že všechno může, všechno mu patří a všechno chce mít. Nemá mantinely, skromnost a pokoru. Žáci ve školách díky tomuto egu nerespektují autoritu učitele. To, co jim učitel předává, si osvojují pouze formálně pro zvládnutí zkoušek, ale vnitřně se s tímto poznáním neztotožňují. Tato všemocnost se vytrácí s prvními neúspěchy v práci, vztazích, lásce. Tyto neúspěchy vedou k destrukci jejich osobnosti a úniku k alkoholu, drogám, agresivitě, orientací na nepravé autority. Nejsou schopni se radovat ze života, jsou nespokojení a apatičtí (Sawicki, Končal, 2005).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

3.1 Výzkumný záměr

V teoretické části jsme se soustředili na osobnost učitele, jeho kompetence, dovednosti a znalosti. Dále potom na autoritu, její členění a postavením v dnešní době. Praktická část je zaměřena na výzkum některých otázek spojených s autoritou učitele formou dotazníkového šetření.

3.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, do jaké míry je autorita ovlivňována věkem, pohlavím a odborností učitele. Žáci druhého stupně základní školy sdělují svůj pohled na učitele a jejich autoritu. Výzkum se zaměřuje na vztah žáků a učitelů, zjišťuje, které vlastnosti učitele vedou k získání a udržení autority u žáků. Problém autority není nový a je nutné se jím zabývat i dnes.

Po dohodě s vedoucí práce jsme si na základě výzkumného cíle stanovili pro následný kvantitativní výzkum tyto hypotézy:

1. Žáci připisují větší autoritu věkově starším učitelům, než věkově mladším.
2. Autorita je u mužů – učitelů větší, než u žen – učitelek.
3. Autorita učitele souvisí s jeho vyučovacími předměty.
4. Také rodiče podporují u svých dětí autoritu učitele.

3.3 Popis výzkumného vzorku

Výzkum se uskutečnil na Základní škole v Hulíně. Dotazníky vyplňovali žáci na druhém stupni v 7., 8. a 9. ročníku. Celkem bylo dotazováno 85 žáků. Správně vyplněných a platných dotazníků se vrátilo 76. Návratnost tedy byla 89,41%. Podíl žáků na dotazníkovém šetření byl následující: 7. třída 35,53% žáků, 8. třída 35,53% žáků, 9. třída 28,94% žáků. Zastoupení žáků na základě pohlaví bylo 39,47% dívek a 60,53% chlapců.

3.4 Metoda výzkumu

Kvantitativní výzkum byl realizován na základě dotazníkového šetření. Dotazník obsahoval celkem 21 otázek uzavřených, otevřených a polootevřených. Způsob sběru dat pomocí dotazníku je pro žáky druhého stupně základní školy vhodnou a přiměřenou metodou. Výběr respondentů byl záměrný. Ve výzkumu jsme mezi sebou porovnávali tři ročníky, tudíž jsme využili také metody porovnávání. Při studiu odborné literatury byla použita metoda literárně historická.

Jednotlivé otázky ve vztahu k hypotézám:

Hypotéza č. 1: otázky č. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

Hypotéza č. 2: otázky č. 13, 14

Hypotéza č. 3: otázky č. 12, 15, 16, 17, 18

Hypotéza č. 4: otázky č. 19, 20, 21

Dotazník je obsažen v příloze P I.

3.5 Zpracování a vyhodnocení dat

Při zpracování dat jsme nejdříve zjišťovali správnost vyplněných dotazníků. Protože byly otázky v dotazníku z velké části otevřené, museli jsme nejdříve odpovědi seřadit. Poté jsme je vyhodnotili, vypočítali jejich procentuální zastoupení a četnost. Pro lepší přehlednost a srovnání všech třech tříd jsme výpočty seřadili a uvedli do tabulek.

Otázka č. 1 se týkala rozdělení žáků do jednotlivých tříd.

Tabulka č. 1

Třída	**7.**	**8.**	**9.**
počet žáků v %	35,53	35,53	28,94

Počet žáků v 7. a 8. třídě byl stejný 27 dětí, v 9. třídě bylo o 5 dětí méně.

Otázka č. 2 zjišťovala pohlaví žáků.

Tabulka č. 2

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
ŽÁK	%	četnost	%	četnost	%	četnost
chlapec	51,85	14	59,26	16	72,72	16
dívka	48,15	13	40,74	11	27,28	6

Ve všech dotazovaných třídách byla převaha chlapců, nejvýraznější však v 9. ročníku. Celkově bylo zastoupení chlapců v 60,53% a děvčat v 39,47%.

Otázka č. 3: Označ, jestli máš ve škole raději?

Tabulka č. 3

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
UČITEL	%	četnost	%	četnost	%	četnost
mladší učitel	77,77	21	74,07	20	77,27	17
starší učitel	22,23	6	25,93	7	22,73	5

Žáci měli v této otázce na výběr ze dvou odpovědí, buď učitele mladšího, nebo staršího. Ve všech ročnících žáci zvolili variantu mladšího učitele s velkou převahou.

Otázka č. 4: Myslíš si, že mají starší učitelé větší respekt u žáků a proč?

Tabulka č. 4

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
ano - jsou zkušenější	40,74	11	25,93	7	31,82	7
ano - více křičí	22,22	6	11,11	3	4,55	1
ano - jsou přísnější	11,11	3	14,82	4	9,09	2
ano - mají větší trpělivost	7,41	2	0	0	0	0
ano - lépe vysvětlí učivo	3,7	1	7,41	2	4,55	1
ano - umí zaujmout	0	0	3,7	1	0	0
ano - umí jednat s žáky	0	0	0	0	13,64	3
ano	0	0	0	0	13,64	3
ne	14,82	4	40,74	11	4,55	1
nezáleží na věku	0	0	0	0	13,64	3

V této otázce převažovaly kladné odpovědi, žáci stavěli na první místo zkušenost starších učitelů, jejich větší přísnost, umění zaujmout a jednat s žáky, vysvětlit učivo a větší trpělivost. Pouze v 8. ročníku si 40% žáků nemyslí, že mají starší učitelé větší respekt.

Otázka č. 5: Myslíš si, že mají mladší učitelé menší respekt u žáků a proč?

Tabulka č. 5

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
ano - mají méně zkušeností	22,22	6	18,52	5	4,55	1
ano - jsou méně trpěliví	3,7	1	0	0	0	0
ano - jsou kamarádští	18,52	5	11,11	3	36,36	8
ano - jsou hodnější	3,7	1	0	0	9,09	2
ano	7,41	2	18,52	5	18,18	4
ne - jsou komunikativnější	14,82	4	3,7	1	0	0
ne - jsou klidnější	11,11	3	0	0	0	0
ne - jsou vtipnější	11,11	3	7,41	2	0	0
ne - jsou chápavější	0	0	3,7	1	0	0
ne	7,41	2	18,52	5	27,27	6

Kladné odpovědi měly v této otázce pouze malou převahu. Žáci zdůvodňovali menší respekt mladších učitelů jejich menší zkušeností a trpělivostí. Zajímavá byla ve velkém zastoupení odpověď, kdy žáci vidí menší respekt díky tomu, že jsou mladší učitelé kamarádští. Nesouhlasné odpovědi uváděly u mladších učitelů větší komunikativnost, klid a vtip.

Otázka č. 6: Vyjmenuj alespoň 3 vlastnosti, kterých si vážíš u starších učitelů a uveď je v pořadí podle důležitosti.

Tabulka č. 6

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
zkušenost	40,74	11	22,22	6	27,27	6
spravedlnost	25,93	7	3,7	1	13,64	3
schopnost vysvětlit učivo	22,22	6	29,63	8	31,82	7
humor	18,52	5	3,7	1	9,09	2
pomoc ve vyučování	11,11	3	3,7	1	13,64	3
upřímnost	11,11	3	0	0	0	0
přátelství	7,41	2	0	0	0	0
slušnost	3,7	1	0	0	0	0
poctivost	3,7	1	0	0	0	0
ochota	3,7	1	0	0	4,55	1
hodný/hodná	3,7	1	7,41	2	0	0
trpělivost	0	0	3,7	1	4,55	1
tolerance	0	0	3,7	1	4,55	1
přísnost	0	0	0	0	18,18	4
respekt	0	0	0	0	13,64	3
porozumnění	0	0	0	0	9,09	2
důvěra	0	0	0	0	9,09	2
komunikativnost	0	0	0	0	18,18	4
klidný / klidná	0	0	0	0	9,09	2

Mezi tři vlastnosti, kterých si váží u starších učitelů, žáci ve všech třech ročnících zařadili zkušenost, umění vysvětlit učivo a spravedlnost. Pořadí důležitosti bylo u každého ročníku jiné. Dále byly zmíněny vlastnosti jako humor, přísnost, pomoc ve vyučování, upřímnost, porozumění a důvěra.

Otázka č. 7: Vyjmenuj alespoň tři vlastnosti, kterých si vážíš u mladších učitelů a uveď je v pořadí podle důležitosti.

Tabulka č. 7

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
kamarádský / kamarádská	**37,04**	**10**	0	0	**18,18**	**4**
humor	**37,04**	**10**	**37,04**	**10**	**36,36**	**8**
spravedlivost	**25,93**	**7**	0	0	**4,55**	**1**
hodný/hodná	**18,52**	**5**	**3,7**	**1**	0	0
upřímnost	**18,52**	**5**	0	0	**4,55**	**1**
pochopení	**11,11**	**3**	**40,74**	**11**	**31,82**	**7**
nekričí	**7,41**	**2**	**7,41**	**2**	0	0
hravost	**7,41**	**2**	**3,7**	**1**	**4,55**	**1**
schopnost vysvětli učivo	**3,7**	**1**	**7,41**	**2**	**9,09**	**2**
trpělivost	0	0	**3,7**	**1**	**4,55**	**1**
důvěra	0	0	**3,7**	**1**	0	0
aktivita	**7,41**	**2**	**3,7**	**1**	**4,55**	**1**
snaha	0	0	**3,7**	**1**	0	0
komunikativnost	0	0	0	0	**18,18**	**4**
vlastní názor	0	0	0	0	**4,55**	**1**

V 7. ročníku žáci uvedli mezi tři nejdůležitější vlastnosti kamarádství, humor a spravedlnost. 8. a 9. ročníky zdůrazňovali hlavně pochopení a humor. Dále byla zmíněna upřímnost, komunikativnost, to že mladší učitelé tolik nekřičí a jsou hodní.

Otázka č. 8: Uveď vlastnosti, které se ti nelíbí u starších učitelů?

Tabulka č. 8

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
nespravedlivost	**44,44**	**12**	0	0	0	0
přísnost	**37,04**	**10**	**29,63**	**8**	**27,27**	**6**
nadávky, urážky	**14,82**	**4**	**7,41**	**2**	0	0
křičení	**18,52**	**5**	**25,93**	**7**	**18,18**	**4**
mrzutost	**14,82**	**4**	0	0	**4,55**	**1**
málo zabavní až nudní	**14,82**	**4**	**11,11**	**3**	**4,55**	**1**
zlost	**11,11**	**3**	0	0	0	0
neochota vyslechnout názor	**7,41**	**2**	0	0	0	0
špatné vyučovací metody	**7,41**	**2**	**7,41**	**2**	0	0
neochota	**7,41**	**2**	0	0	0	0
nadržuje se "jedničkářům"	**7,41**	**2**	0	0	0	0
netolerantnost	0	0	**14,82**	**4**	**4,55**	**1**
nervozita	0	0	**3,7**	**1**	0	0
hodně domácích úkolů	0	0	**7,41**	**2**	**4,55**	**1**
domýšlivost	0	0	0	0	**13,64**	**3**
staromódnost	0	0	0	0	**13,64**	**3**
lstivost	0	0	0	0	**9,09**	**2**

Všechny tři ročníky shodně uvedly přísnost, křičení učitelů, nespravedlnost. Dále žáci považují starší učitele za nudné, mrzuté, netolerantní, domýšlivé a staromódní. Pouze v 7. ročníku se vyskytla odpověď, že jsou starší učitelé zlí, neochotní a nevyslechnou názor žáků.

Otázka č. 9: Uveď vlastnosti, které se ti nelíbí u mladších učitelů?

Tabulka č. 9

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
málo zkušeností	**18,52**	**5**	**3,7**	**1**	0	0
nespravedlnost	**14,82**	**4**	0	0	0	0
křičení	**18,52**	**5**	0	0	0	0
neschopnost vysvětli učivo	**7,41**	**2**	**3,7**	**1**	0	0
málo důvěry	**7,41**	**2**	0	0	0	0
přísnost	**3,7**	**1**	**7,41**	**2**	0	0
arogance	0	0	**3,7**	**1**	**9,09**	**2**
náladovost	0	0	**7,41**	**2**	**4,55**	**1**
málo trpělivosti	0	0	**3,7**	**1**	0	0
namyšlenost	0	0	0	0	**9,09**	**2**
přehnané kamarádství	0	0	0	0	**4,55**	**1**
žádné	**33,33**	**9**	**44,44**	**12**	**31,82**	**7**

Rovněž tuto otázku zodpověděly všechny ročníky shodně, kdy nenašly u mladších učitelů žádné špatné vlastnosti. Především 8. a 9. ročníky hodnotily tyto učitele kladně. Žáci 7. ročníku zmínili málo zkušeností, nespravedlnost a horší vysvětlení učiva.

Otázka č. 10: Napiš, čím si u tebe učitelé získali respekt a uznání?

Tabulka č. 10

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
kamarádský/kamarádská	14,82	4	0	0	0	0
smysl pro humor	3,7	1	0	0	0	0
zábavnost	11,11	3	3,7	1	0	0
spravedlnost	7,41	2	3,7	1	4,55	1
pochopení/porozumnění	7,41	2	11,11	3	18,18	4
upřímnost	3,7	1	0	0	0	0
přísnost	3,7	1	7,41	2	9,09	2
hodný/hodná	3,7	1	0	0	0	0
tvrdost	7,41	2	0	0	0	0
znalosti,dovednosti	3,7	1	3,7	1	9,09	2
chování	3,7	1	11,11	3	0	0
pochvala	0	0	11,11	3	0	0
schopnost dobře vysvětlit učivo	0	0	11,11	3	18,18	4
věk	0	0	11,11	3	0	0
křik	0	0	3,7	1	0	0
nevím	0	0	11,11	3	4,55	1
ničím nezískán respekt	0	0	7,41	2	4,55	1

Pro získání respektu považují žáci za důležité především pochopení a porozumění učitelů, to, že jsou zábavní a kamarádští, jejich znalosti a dovednosti, věk, umění vysvětlit učivo, pochvala, ale i přísnost. Část žáků ve všech ročnících nedokázala odpovědět.

Otázka č. 11: Napiš, čím u tebe učitelé ztratili respekt a uznání?

Tabulka č. 11

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
křik	**22,22**	**6**	**22,22**	**6**	0	0
nespravedlnost	**18,52**	**5**	0	0	**4,55**	**1**
přísnost	**18,52**	**5**	**7,41**	**2**	0	0
psaní poznámek	**14,82**	**4**	0	0	0	0
špatné známky	**11,11**	**3**	0	0	0	0
urážky, ponižování	**11,11**	**3**	**3,7**	**1**	**18,18**	**4**
chování	**7,41**	**2**	**7,41**	**2**	**13,64**	**3**
nedodržování slova	**3,7**	**1**	0	0	0	0
neochota	**3,7**	**1**	**14,82**	**4**	**13,64**	**3**
náladovost	0	0	**3,7**	**1**	**4,55**	**1**
nedůvěra	0	0	**3,7**	**1**	**4,55**	**1**
neschopnost dobře vysvětlit učivo	0	0	**3,7**	**1**	0	0
nevím	0	0	0	0	**9,09**	**2**

Učitel ztrácí respekt u žáků svým křikem, urážkami a ponižováním žáků. Žáci 7. ročníku ještě zmínili nespravedlnost, přísnost a psaní poznámek. Část žáků ve všech ročnících nedokázala odpovědět.

Otázka č. 12: Chtěl by ses podobat některému učiteli, který tě učí? Napiš v čem a předmět.

Tabulka č. 12

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
ano - učitel/učitelka českého jazyka	33,33	9	7,41	2	13,64	3
ano - učitel/učitelka přírodopisu	22,22	6	11,11	3	9,09	2
ano - učitel/učitelka TV a zeměpisu	11,11	3	48,15	13	0	0
ano - učitel/učitelka dějepisu	0	0	0	0	13,64	3
ano - výdrž se žáky	7,41	2	0	0	0	0
ne	40,74	11	29,63	8	54,55	12

V 7. a 9. ročníku byla odpověď „ne“ na prvním místě. V ročníku osmém byla odpověď „ne“ hned druhá v pořadí. Žáci 8. třídy uvedli na prvním místě skutečnost, že by se chtěli podobat učiteli tělesné výchovy a zeměpisu. Podle odpovědí se jednalo o stejného učitele. Žáci hodnotili tohoto učitele jako spravedlivého, který umí vysvětlit učivo a dobře se obléká. Dále žáci uvedli učitele českého jazyka a přírodopisu.

Otázka č. 13: Označ, pokud máš ve škole svého oblíbeného učitele, je to?

Tabulka č. 13

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
UČITEL	%	četnost	%	četnost	%	četnost
muž	66,66	18	81,48	22	68,18	15
žena	33,34	9	18,52	5	31,82	7

V této otázce měli žáci na výběr z možností muž nebo žena. Všechny ročníky zvolily s velkou převahou muže.

Otázka č. 14: Je pro tebe větší osobností a autoritou?

Tabulka č. 14

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
UČITEL	%	četnost	%	četnost	%	četnost
muž	18,52	5	25,93	7	13,64	3
žena	14,82	4	7,41	2	18,18	4
nezáleží na pohlaví	66,66	18	66,66	18	68,18	15

V tomto případě měli žáci zvolit učitele, učitelku nebo možnost nezáleží na pohlaví. Všechny ročníky jednoznačně zvolily variantu, že „nezáleží na pohlaví“. Dále následovala odpověď učitel.

Otázka č. 15: Který předmět máš ve škole nejraději?

Tabulka č. 15

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
PŘEDMĚT	%	četnost	%	četnost	%	četnost
přírodopis	**44,44**	**12**	**33,33**	**9**	**22,73**	**5**
zeměpis	**22,22**	**6**	**55,55**	**15**	**13,64**	**3**
tělesná výchova	**55,55**	**15**	**29,63**	**8**	**36,36**	**8**
dějepis	**7,41**	**2**	**14,82**	**4**	**22,73**	**5**
český jazyk	**11,11**	**3**	**7,41**	**2**	0	0
anglický jazyk	**11,11**	**3**	**14,82**	**4**	**4,55**	**1**
výtvarná výchova	**18,52**	**5**	0	0	0	0
matematika	0	0	**3,7**	**1**	**9,09**	**2**
fyzika	**7,41**	**2**	**3,7**	**1**	**9,09**	**2**

Nejvíce hlasů získal předmět tělesná výchova a zeměpis. Tato odpověď koresponduje s otázkou č. 12, kdy žáci rovněž zmiňovali tyto dva předměty a jejich učitele. Na druhém místě byl přírodopis. Dále potom český a anglický jazyk, dějepis, fyzika. Pouze v 7. ročníku se objevila také výtvarná výchova. Překvapilo mě velmi malé zastoupení matematiky.

Otázka č. 16: Souvisí podle tebe obliba učitele s předmětem, který vyučuje?

Tabulka č. 16

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
ano	55,55	15	55,55	15	50	11
ne	11,11	3	29,63	8	40,91	9
někdy	25,93	7	11,11	3	9,09	2

Všechny ročníky vidí souvislost mezi učitelem a jeho předmětem. Počet odpovědí záporných rostl úměrně se zvyšujícím se ročníkem.

Otázka č. 17: Začal(a) jsi mít rád některý předmět kvůli jeho učiteli?

Tabulka č. 17

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
ano	74,07	20	74,07	20	63,64	14
ne	14,82	4	11,11	3	18,18	4
nevím	11,11	3	14,82	4	18,18	4

Zde měli žáci označit jednu ze tří možností. Jednoznačně odpověděly všechny ročníky kladně. Odpovědi ne a nevím byly na stejné úrovni pouze v malém zastoupení.

Otázka č. 18: Ztratil(a) jsi oblibu některého předmětu kvůli jeho učiteli?

Tabulka č. 18

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
ano	81,48	22	77,77	21	86,36	19
ne	7,41	2	7,41	2	9,09	2
nevím	11,11	3	14,82	4	4,55	1

Tato otázka byla protikladem otázky předchozí. Opět měli žáci k dispozici tři varianty odpovědí. I v tomto případě všechny ročníky odpověděly s převahou kladně.

Otázka č. 19: Kdo by měl podle tebe podporovat učitele v tom, aby byli vážení a uznávaní ve svém okolí a společnosti?

Tabulka č. 19

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
samotní žáci	**70,37**	**19**	**66,66**	**18**	**59,09**	**13**
rodina žáka	**22,22**	**6**	**3,7**	**1**	0	0
ředitel školy	**48,15**	**13**	**29,63**	**8**	**27,27**	**6**
ostatní učitelé	**25,93**	**7**	**7,41**	**2**	**22,73**	**5**
média (televize, tisk, internet)	**7,41**	**2**	**14,82**	**4**	**4,55**	**1**
společenské prostředí	**22,22**	**6**	**25,93**	**7**	**4,55**	**1**
jiná odpověď	0	0	**3,7**	**1**	**9,09**	**2**

U této otázky měli žáci volbu z několika odpovědí nebo mohli využít varianty jiná odpověď. Někteří žáci kroužkovali více odpovědí. Podle četnosti odpovědí by měli podporovat své žáky na prvním místě samotní žáci, dále potom ředitel školy, ostatní učitelé a společenské prostředí. Variantu jiná odpověď využil v 8. ročníku jeden žák, který odpověděl na tuto otázku pojmem svět. V 9. ročníku zvolili variantu jiná odpověď dva žáci. První žák použil odpovědi stát. Druhá odpověď mě velmi zaujala, kdy se žák zamýšlí nad tím, že by svou váženost a uznání měli podpořit samotní učitelé, kdy oni sami by měli chtít být uznáváni.

Otázka č. 20: Mluvíš doma se svými rodiči o svých učitelích?

Tabulka č. 20

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
nikdy	3,7	1	3,7	1	9,09	2
občas	51,86	14	37,04	10	45,46	10
často	33,33	9	29,63	8	36,36	8
každý den	11,11	3	29,63	8	9,09	2

U této otázky měli žáci k dispozici odpovědi nikdy, občas, často a každý den. Na první místo daly všechny ročníky variantu občas, těsně po ní následovala odpověď často.

Otázka č. 21: V čem se shoduje tvůj názor s názorem tvých rodičů na tvoje učitele?

Tabulka č. 21

	TŘÍDA					
	7. třída		8. třída		9. třída	
	%	četnost	%	četnost	%	četnost
shoduje se ve všem	25,93	7	22,22	6	13,64	3
neshoduji se v ničem	11,11	3	7,41	2	27,27	6
někdy se shoduji	7,41	2	3,7	1	4,55	1
shoduje se názor na chování učitelů	40,74	11	37,04	10	18,18	4
nevím	0	0	7,41	2	9,09	2

Názor dětí a rodičů se nejvíce shoduje v pohledu na chování učitelů. Dále následovala odpověď ve všem, dále potom možnost v ničem.

3.6 Shrnutí výsledků výzkumu

Předložené dotazníky bakalářské práce vyplňovali žáci 2. stupně základní školy. Žáci odpovídali z velké části se zájmem, snažili se nad otázkami zamýšlet a sdělit svůj názor. Při analýze dat byly zřejmé rozdíly v odpovědích mezi jednotlivými ročníky. Velmi příjemně nás překvapily odpovědi žáků 7. ročníků, kteří odpovídali smysluplně, rozumně, některé odpovědi byly obsahově bohaté. Naopak odpovědi žáků 9. ročníků byly velmi strohé, v některých případech z nich byl cítit jistý vzdor k učitelům a škole.

První okruh otázek zjišťoval, zda žáci přiznávají větší autoritu věkově starším či mladším učitelům. Zaměřoval se na jejich kladné a záporné vlastnosti, způsob, jakým učitelé získají či ztratí u žáků respekt. Na otázku č. 3 měli žáci odpovědět, zda mají raději učitele mladšího nebo staršího. Všechny ročníky volily ve velké většině téměř 80% učitele mladšího, což nebyl nijak překvapující výsledek.

Naopak otázky č. 4 a 5 se dotazovaly na respekt mladších a starších učitelů u jejich žáků. Žáci vyjmenovali několik vlastností, díky kterým připisují větší respekt u žáků starším učitelům. Byla to především jejich větší zkušenost a přísnost, umí lépe vysvětlit učivo a jednat s žáky, a také fakt, že starší učitelé na žáky více křičí. Menší respekt mladších učitelů žáci označili díky jejich kamarádskému přístupu, menším zkušenostem a tomu, že jsou hodní.

V otázce č. 6 a7 měli respondenti uvést vlastnosti, kterých si váží u starších a mladších učitelů. U starších učitelů žáci opět zdůrazňovali na prvním místě jejich větší zkušenost, umění vysvětlit učivo, spravedlnost, pomoc ve vyučování, porozumění, důvěru. U mladších učitelů si respondenti váží nejvíce humoru a vtipu, kamarádský přístup, upřímnost, pochopení, fakt, že jsou hodní a spravedlivý.

Následující otázky č. 8 a 9 měly za úkol zjistit vlastnosti, které se žákům na jejich učitelích nelíbí. U starších učitelů byla u všech třech ročníků největší četnost odpovědí u vlastnosti přísnost, křičení na žáky, nadávky a urážky, respondenti je považují za málo zábavné až nudné, mrzuté, domýšlivé, netolerantní a lstivé. Téměř polovina 7. ročníku zmínila nespravedlnost. Jelikož se tato odpověď v 8. a 9. ročníku nevyskytla ani v jednom případě, musíme konstatovat, že se bude v 7. ročníku pravděpodobně jednat o konkrétního učitele, díky němuž žáci vyvozují tyto závěry. U mladších učitelů nenašli respondenti shodně téměř žádné záporné vlastnosti. V malém počtu se objevilo znovu málo zkušeností, což nemůžeme považovat za vlastnost v pravém smyslu slova.

Otázky č. 10 a 11 se dotazovaly na to, čím si učitelé získají nebo ztratí respekt a uznání u žáků. Učitelé si získávají respekt u svých žáků pochopením a porozuměním, přísností, znalostmi, tím, že jsou spravedlivý, zábavní a kamarádští. Respekt a uznání ztrácí nejvíce křikem, urážkami a ponižováním, nespravedlností, přísností a neochotou.

Z tohoto okruhu otázek vyplývá, že žáci oceňují u starších učitelů zkušenosti, umění předat učivo, porozumění a pomoc ve vyučování. U mladších učitelů dominoval kamarádský přístup, humor a vtip, upřímnost, pochopení. Potěšujícím faktem pro nás bylo, že žáci nenašli u mladších učitelů téměř žádné negativní vlastnosti. U starších učitelů to ale bylo křičení na žáky, nadávky, urážky, mrzutost. Křik učitelů v hodinách považujeme podle četnosti odpovědí v dotaznících za častý jev, který přitom žáci nejvíce odsuzují. Rozporuplným fenoménem byla v dotaznících přísnost. Přísnost řadili žáci stejně ke kladným i záporným vlastnostem.

Hypotéza č. 1 se potvrdila, žáci skutečně připisují větší autoritu věkově starším učitelům.

Druhý okruh otázek se zaměřoval na pohlaví učitele. Otázka č. 13 zjišťovala, zda jsou ve větší oblibě u žáků muži nebo ženy. U všech ročníků padla volba na muže. Kdo je pro žáky větší osobností a autoritou v otázce č. 14 zněla odpověď u všech ročníků téměř v 70%“ na pohlaví nezáleží“. Potom následovali muži. Žákům této základní školy se tento druh otázek

zodpovídal snadněji, protože poměr jejich vyučujících je 8 žen ku 6 mužům. Nejsou pro ně tedy muži učitelé žádnou výjimkou. Hypotéza č. 2 se nepotvrdila, protože žáci nespatřují souvislost mezi autoritou a pohlavím učitele.

Otázky ke třetí hypotéze měly zjistit, zda souvisí autorita učitele s oblíbeností jeho vyučovacích předmětů. V otázce č. 12 měli žáci napsat, jestli by se chtěli podobat některému učiteli a také předmět, který učí. Zde byly odpovědi u jednotlivých ročníků různé. V 7. a 9. ročníku převažovala odpověď „ne“, neboli žáci se nechtějí podobat žádnému učiteli. V 7. ročníku polovina třídy uvedla učitele tělesné výchovy a zeměpisu. Na otázku č. 15, který předmět mají žáci ve škole nejraději, odpovídaly 7. ročníky stejně jako v předchozí otázce. Znovu se objevil zeměpis, tělesná výchova, zbylé dva ročníky přidaly přírodopis, dějepis a český jazyk. Již z těchto dvou otázek můžeme usuzovat, že obliba učitele souvisí s jeho předmětem a naopak. Otázky č. 16, 17, 18 se dotazovaly na fakt, jestli žáci mají rádi předmět kvůli jeho učiteli, či jeho oblibu kvůli učiteli ztratili. Odpovědi ve všech ročnících jasně potvrdily 3. hypotézu, že autorita učitele souvisí s oblíbeností jeho vyučovacích předmětů.

Poslední otázky měly zmapovat podporu autority učitele u rodičů. Z odpovědí vyplynulo, že žáci doma mluví se svými rodiči o učitelích, často se shodují v názorech na ně, především na chování učitelů. Pokud měli žáci vybrat konkrétně toho, kdo by měl autoritu učitelů podporovat, uvedli na prvním místě sebe samotné, ředitele školy a společenské prostředí. Také 4. hypotézu považujeme za potvrzenou.

3.7 Doporučení pro praxi

Pokud žáci připisují větší autoritu věkově starším učitelům, měli by právě oni pomoci v prvních třech letech praxe mladším učitelům při posílení autority. Starší učitelé by měli ocenit a zviditelnit úspěchy mladých kolegů. Byla by efektivní jejich pochvala před žáky.

Pro vytvoření dobrého klimatu a autority je žádoucí, aby si mladší učitelé zachovali svou otevřenost, humor, liberální přístup a ocenili dobré vlastnosti také u žáků. Avšak nikdy nesmí dovolit žákům překročit hranice tohoto vztahu.

Starší učitelé by se měli zamyslet nad svým přístupem k žákům a využít lépe pedagogických prostředků, tak aby v hodinách méně křičeli a měli přátelštější přístup. Starší učitelé volí více autoritativní přístup, než demokratický.

Tím, že jsou dnešní školy přefeminizované, mají děti raději učitele muže. Muži jsou ve svých názorech a postojích racionálnější, rozhodnější, rychlejší. Úloha žen učitelek by však neměla být podceňována a zlehčována. Ženy jsou zaměřeny více emocionálně, mají laskavější přístup, více empatie.

Při posilování autority učitelů ve společnosti by se měli učitelé více snažit prezentovat svou práci na veřejnosti. Ukázat rodičům, jak v hodinách s žáky pracují, jakými formami a prostředky. Příkladem by mohly být dny otevřených dveří na základních školách.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce byla autorita učitele na základní škole. Díky žákům druhého stupně základní škole v Hulíně jsme mohli zjistit jejich vztah k učitelům, do jaké míry jsou pro ně učitelé autoritou.

Autorita patří neoddělitelně ke škole a práci učitelů. Každý učitel si musí svou autoritu u žáků postupně vybudovat. Podle poznatků z teoretické části existuje několik postupů, jak toho dosáhnout. Určitě prvořadá je osobnost učitele, jeho pedagogické znalosti a dovednosti, kvalifikace a délka praxe. Neměla by se opomíjet ani příprava na učitelskou profesi.

Tak, jak je jedinečnou osobností každý učitel, je jí i každý žák. Ideálním stavem by bylo dosažení souladu těchto dvou aktérů. Učitel ovlivňuje názory a postoje žáka na školu i celou společnost. V dnešní době, která se vyznačuje relativismem hodnot a věcí je úloha učitele znesnadněna. K získání a udržení autority vede dlouhá cesta, k její ztrátě však dochází velmi snadno.

Z výzkumu vyplývá, že žáci připisují větší autoritu věkově starším učitelům. Žáci dokázali vystihnout a pojmenovat vlastnosti, pro které si tyto učitele váží. Patřila mezi ně zkušenost, spravedlnost, způsob vysvětlení učiva, pomoc a porozumění. Výstižně připisovali žáci mladším učitelům kamarádský přístup, pochopení a humor. Snad největší chybou, kterou žáci citlivě vnímají je křičení a ponižování.

Odpovědi v dotaznících ukázaly jasně provázanost učitele s jeho vyučovacím předmětem. Je tedy možné, že se i zdánlivě nepopulární předmět může stát u žáků oblíbený díky jeho učiteli. Tím se znovu potvrzuje, jak důležitá je osobnost učitele.

Při volbě pohlaví v souvislosti s autoritou žáci nedělali rozdíly mezi mužem a ženou. Žáci této základní školy mají pro porovnání práce žen učitelek a mužů učitelů dobré podmínky, protože zastoupení mužů v pedagogickém sboru je velké.

Práce a postavení učitele v dnešní společnosti není jednoduché. Provedený průzkum ukázal, že žáci umějí rozpoznat dobrého a kvalitního učitele. Stejně jako jeho znalosti a dovednosti je důležitý jeho postoj a přístup k žákům.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické zdroje:

[1] ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

[2] DYTRTOVÁ, R., KRHUTOVÁ, M. *Učitel. Příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-28636.

[3] GILLERNOVÁ, I. Základní charakteristiky interakce dospělých a dětí v rodinném a školním prostředí. In *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež.* Praha: ISV, 2005, s. 185 -198.

[4] KACHLÍK, J. Autorita, svoboda, odpovědnost a vybrané souvislosti. In *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež.* Praha: ISV, 2005, s. 72 -82.

[5] KANTOROVÁ, J. a kol *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I.* Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-024-0.

[6] KOHOUT, K. *Základy obecné pedagogiky*. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-38-9.

[7] KOMENSKÝ, J. A. *Výbor z díla*. Praha: SPN, 1958. ISBN 83 -32.

[8] KUČEROVÁ, S. Problém vztahu autority, hodnot a ideálů pohledem současné mládeže. In *Autorita ve výchově. Vzestup, pád nebo pomalý návrat.* Praha: Karolinum, 1999, s. 69-84.

[9] KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8.

[10] MASARYK, T. G. *O škole a vzdělávání*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-25554-X.

[11] PAŘÍZEK, V. *Učitel a jeho povolání.* Praha: SPN, 1988. ISBN 14-563-88.

[12] PETTY, G. *Moderní vyučování.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-71-78-978-X.

[13] PODLAHOVÁ, L. (ed). *Učitel sekundární školy 2.* Olomouc: Pedagogická fakulta UP, 2007. ISBN 978-80-244-1829-2.

[14] PRŮCHA, J. Učitel. *Současné poznatky o profesi*. Praha:Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7.

[15] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

[16] SAK, P. Faktory vedoucí k erozi autority v současné společnosti. In *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež.* Praha: ISV, 2005, s. 226 – 232.

[17] SAWICKI, S., KONČAL, V. Osobnost z pohladu autority. In *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež.* Praha: ISV, 2005, s. 99 - 115.

[18] SPILKOVÁ, VL. aj. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-081-6.

[19] ŠVEC, VL. *Pedagogické znalosti učitele: Teorie a praxe.* Praha: ASPI, 2005. ISBN 80-7357-072-6.

[20] VALIŠOVÁ, A. a kol. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4.

[21] VALIŠOVÁ, A. a kol. *Autorita ve výchově. Vzestup, pád nebo pomalý návrat.* Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3.

[22] VALIŠOVÁ, A. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu.* Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2282-5.

[23] VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

[24] VALIŠOVÁ, A., ŠUBRT, R. *Jak získat a neztratit autoritu aneb proč má maminka vždycky pravdu*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-29-1.

[25] VAŠUTOVÁ, J. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4.

Elektronické zdroje:

[26] Zákon č. 563/2004 Sb. Parlamentu České republiky o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů [online]. [cit.3.2.2010]. URL: <http://www.aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pd >.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1……..34

Tabulka č. 2……..35

Tabulka č. 3……..35

Tabulka č. 4……..36

Tabulka č. 5……..36

Tabulka č. 6……..37

Tabulka č. 7……..38

Tabulka č. 8……..39

Tabulka č. 9……..40

Tabulka č. 10……41

Tabulka č. 11……42

Tabulka č. 12……43

Tabulka č. 13……43

Tabulka č. 14……44

Tabulka č. 15……44

Tabulka č. 16……45

Tabulka č. 17……45

Tabulka č. 18……45

Tabulka č. 19……46

Tabulka č. 20……46

Tabulka č. 21……47

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník pro žáky…….56

P II Ukázka vyplněného dotazníku……..59

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Milí žáci, máte před sebou dotazník, který se týká autority vašich učitelů. Tento dotazník je anonymní a slouží pouze k vypracování bakalářské práce na téma „Autorita učitele na základní škole“. Chtěla bych se dozvědět, jaký máte pohled na vaše učitele a jejich autoritu. Otázky si pečlivě přečtěte. Předem děkuji za vyplnění.

1. Třída: a) 7. třída b) 8. třída c) 9. třída

2. Pohlaví:

a) chlapec b) dívka

3. Označ, jestli máš ve škole raději učitele:

a) mladšího b) staršího

4. Myslíš si, že mají starší učitelé větší respekt u žáků a proč?

5. Myslíš si, že mají mladší učitelé menší respekt u žáků a proč?

6. Vyjmenuj alespoň 3 vlastnosti, kterých si vážíš u starších učitelů a uveď je v pořadí podle důležitosti.

7. Vyjmenuj alespoň 3 vlastnosti, kterých si vážíš u mladších učitelů a uveď je v pořadí podle důležitosti.

8. Uveď vlastnosti, které se ti nelíbí u starších učitelů? (vyjmenuj alespoň 3)

9. Uveď vlastnosti, které se ti nelíbí u mladších učitelů? (vyjmenuj alespoň 3)

10. Napiš, čím si u tebe učitelé získali respekt a uznání?

11. Napiš, čím u tebe učitelé ztratili respekt a uznání?

12. Chtěl by ses podobat některému učiteli, který tě učí? Napiš v čem a předmět.

13. Označ, pokud máš ve škole oblíbeného učitele, je to:

a) muž b) žena

14. Je pro tebe větší osobností a autoritou:

a) učitel b) učitelka c) nezáleží na pohlaví

15. Který předmět máš ve škole nejraději?

16. Souvisí podle tebe obliba učitele s předmětem, který vyučuje?

17. Začal(a) jsi mít rád některý předmět kvůli jeho učiteli?

a) ano b) ne c) nevím

18. Ztratil(a) jsi oblibu některého předmětu kvůli jeho učiteli?

19. Kdo by měl podle tebe podporovat učitele v tom, aby byli vážení a uznávaní ve svém okolí a společnosti?

a) samotní žáci

b) rodina žáka

c) ředitel školy

e) média

f) společenské prostředí

g) jiná odpověď……

d) ostatní učitelé

20. Mluvíš doma se svými rodiči o svých učitelích?

Nikdy občas často každý den

21. V čem se shoduje tvůj názor s názorem tvých rodičů na tvoje učitele?

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA VYPRACOVANÉHO DOTAZNÍKU

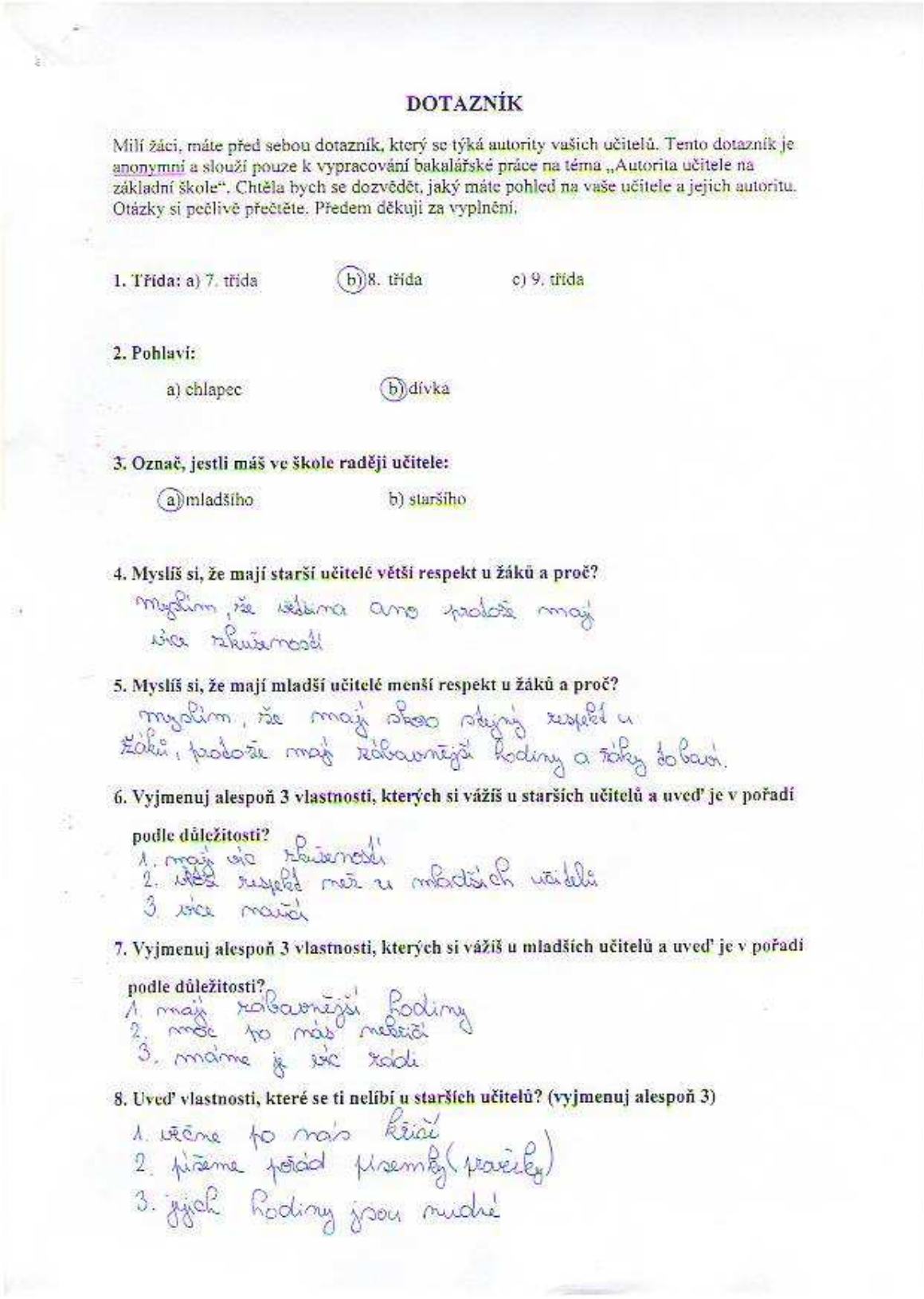

DOTAZNÍK

Milí žáci, máte před sebou dotazník, který se týká autority vašich učitelů. Tento dotazník je anonymní a slouží pouze k vypracování bakalářské práce na téma „Autorita učitele na základní škole". Chtěla bych se dozvědět, jaký máte pohled na vaše učitele a jejich autoritu. Otázky si pečlivě přečtěte. Předem děkuji za vyplnění.

1. Třída: a) 7. třída (b) 8. třída c) 9. třída

2. Pohlaví:

a) chlapec (b) dívka

3. Označ, jestli máš ve škole raději učitele:

(a) mladšího b) staršího

4. Myslíš si, že mají starší učitelé větší respekt u žáků a proč?

myslím, že většina ano protože mají více zkušeností

5. Myslíš si, že mají mladší učitelé menší respekt u žáků a proč?

myslím, že mají stejný respekt u žáků, protože mají zábavnější hodiny a rádi se baví.

6. Vyjmenuj alespoň 3 vlastnosti, kterých si vážíš u starších učitelů a uveď je v pořadí podle důležitosti?

1. mají více zkušeností
2. větší respekt než u mladších učitelů
3. více znají

7. Vyjmenuj alespoň 3 vlastnosti, kterých si vážíš u mladších učitelů a uveď je v pořadí podle důležitosti?

1. mají zábavnější hodiny
2. může to mít méně
3. máme je více rádi

8. Uveď vlastnosti, které se ti nelíbí u starších učitelů? (vyjmenuj alespoň 3)

1. určitě to mají rádi
2. píšeme pořád písemky (prověrky)
3. jejich hodiny jsou nudné

9. Uveď vlastnosti, které se ti nelíbí u mladších učitelů? (vyjmenuj alespoň 3)

1) žádné nejsou
2)
3)

10. Napiš, čím si u tebe učitelé získali respekt a uznání?

věkem

11. Napiš, čím u tebe učitelé ztratili respekt a uznání?

Když po nás furt křičí žák to časem už ztrácíme respekt.

12. Chtěl by ses podobat některému učiteli, který tě učí? Napiš v čem a předmět.

Ano. Je nejvíc ze učitelů nadšená a má nejzábavnější hodiny. Zeměpis.

13. Označ, pokud máš ve škole svého oblíbeného učitele, je to:

(a) muž b) žena

14. Je pro tebe větší osobností a autoritou:

a) učitel b) učitelka (c) nezáleží na pohlaví

15. Který předmět máš ve škole nejraději?

Zeměpis

16. Souvisí podle tebe obliba učitele s předmětem, který vyučuje?

Ano

17. Začal(a) jsi mít rád některý předmět kvůli jeho učiteli?

(a) ano b) ne c) nevím

18. Ztratil(a) jsi oblibu některého předmětu kvůli jeho učiteli?

(a) ano b) ne c) nevím

19. Kdo by měl podle tebe podporovat učitele v tom, aby byli vážení a uznávaní ve svém okolí a společnosti?

a) samotní žáci
b) rodina žáka
c) ředitel školy
d) ostatní učitelé
e) média (televize, tisk, internet)
(f) společenské prostředí
g) jiná odpověď.................

20. Mluvíš doma se svými rodiči o svých učitelích?

nikdy občas často (každý den)

21. V čem se shoduje tvůj názor s názorem tvých rodičů na tvoje učitele?

Skoro ve všem např. písemky, D.Ú. ... technika výuky